

норусский государь в то время не только стремился поднять престиж своей власти на международной арене, сохранить суверенитет своего государства, а выступал с претензиями на лидерство во всей Руси.

Ключевые слова: *государство Романовичей, римская курия, коронация, межгосударственные отношения.*

Одержано 22 квітня 2013 р.

УДК 94(438):94(477+438)"1651"

О.А. Юга

ПОЛІТИЧНА БОРТЬБА В СЕРЕДОВИЩІ ПРАВЛЯЧОЇ ЕЛІТИ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ З ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО ДОГОВОРУ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

У статті з'ясується ставлення польської політичної еліти до укладеного у вересні 1651 року Білоцерківського договору та втілення його положень в життя.

Ключові слова: *Річ Посполита, козацька Україна, еліта, сейм, Білоцерківський договір, «українська проблема».*

Ряд польських дослідників відзначають, що чимало політиків Речі Посполитої середини XVII століття усвідомлювали тимчасовість Білоцерківського договору, вважаючи його швидше перемир'ям, ніж мирним договором¹. Серед самих же науковців також існують розбіжності в оцінках названого договору. Так, З. Вуйцік наголошує на тому, що укладений договір не мав важливого значення, оскільки, як і інші польсько-українські угоди, не був втілений у життя². Протилежної думки притримувався Я. Качмарчик, вважаючи, що укладений договір мав колосальне значення, оскільки вносив суттєві зміни в політичну концепцію Б. Хмельницького, адже якщо під Зборовом Хмельницький отримав можливість розбудови де-факто незалежної держави, функціонуючої в рамках політичної системи Речі Посполитої, то під Білою Церквою така можливість у нього була відібрана. Крім того, найважливішим, на думку дослідника, був той факт, що в Білоцерківській угоді не було визначено чіткої лінії розмежування між Річчю Посполитою і козацькою Україною³. Інший дослідник А. Керстен відзначав, що «білоцерківський договір сприймався шляхетським суспільством не як питання життя або смерті феодальної Речі Посполитої, а як козир у внутрішній боротьбі»⁴. Яким же насправді було ставлення польсько-литовської політичної еліти до укладеного під Білою Церквою договору та до питання реалізації його положень?

Відзначимо, що після укладення договору, королівський двір намагався переконати шляхту, що Б. Хмельницький без жодного сумніву дотримається його умов. У той же час, ряд далекоглядних політиків були переконані, що укладений договір міг слугувати лише в якості перемир'я⁵.

Користуючись з припинення військових дій та укладенням мирного договору помірковані сили польської еліти, в контексті пошуку подальших шляхів остаточного розв'язання «української проблеми», восени 1651 р. знову звернули свою увагу на старий план спрямування козаків на Туреччину⁶. За цю справу взявся А. Кисіль⁷. Він продовжував виступати прихильником порозуміння і в листі до М. Потоцького наприкінці жовтня радив йому звернутися до Б. Хмельницького «з захоотою до подальшого зберігання спокою і послуху королю»⁸. Водночас був переконаний, що для досягнення тривалого миру необхідно не лише гарантувати козакам їх привілеї, але й відокремити їх від черні⁹.

Щодо справи організації козацького походу проти турків, М. Потоцький 2 листопада в листі до канцлера зазначав, що «посварити їх (козаків) з ордою не буде важко, аби вони тільки набрали до нас повної довіри». Тепер уже радив «моря їм не боронити, а навпаки наказати їм до тієї справи завчасно приготуватися». На його думку, «тим замислом і актом кинемо незгоду між ними й поганством і так захитаємо їх тісну приязнь». Водночас для зміцнення згоди вважав за необхідне «мати потрібну кількість війська, аби те хлопство мало на що оглядатися і ми мали чим відбивати напади орди»¹⁰. Міркування воеводи лягли в основу королівської інструкції на сейм, виданої 16 листопада. Зокрема, король визнавав, що «згода ця (укладений договір) дуже потрібна і корисна для Речі Посполитої» і висловлював побажання, щоб «вона була ґрунтовна і могла залишатися без відміни». Водночас підкреслював стійкість зв'язків козацької України з Портою, яка «і далі не перестане підбурювати їх (козаків – Авт.) проти Речі Посполитої безперервними посольствами й дарунками, обіцяючи свою опіку». Відтак, радив залишити на наступний рік військо в тій кількості, яка була визначена попереднього року¹¹. За твердженням М. Грушевського, «листопад і перша половина грудня 1651 р. пройшли під знаками скріплення добрих відносин польського й українського урядів. Королівський уряд заявляв про довіру до гетьмана, який у свою чергу не жалкував зусиль для засвідчення своєї лояльності»¹².

20 листопада помер М. Потоцький. Потрібно відзначити, що з прихильника помсти і рішучого приборкання козаків, яким він був весь час, в останні місяці свого життя він займав позицію прихильника тривалого примирення і двосторонніх поступок. Берестецька катастрофа, на його погляд, була повною відплатою козакам за Жовті Води й Корсунь. Після цього, в його сприйнятті, українськими руками повинна була відновитися спільна боротьба проти мусульманського світу і повернути польській шляхті «золотий спокій» часів Владислава IV¹³.

Проте, незважаючи на зусилля прихильників поміркованої політики щодо козацької України, з кінця 1651 р. Ян Казимир потрапив під вплив радикальних сил польської еліти, свідченням чого був його лист з цього часу до Б. Хмельницького, сповнений погроз¹⁴. А. Кисіль був дуже схвилюваний таким кроком короля і в своєму листі до нього негатив-

но зреагував на таку провокацію козацького гетьмана, зауважуючи, що для Речі Посполитої може виникнути серйозна загроза з боку українсько-татарського військового союзу¹⁵. Водночас, воевода звернувся до Б. Хмельницького з порадою не йти на розрив, не стягати на Україну нової війни і не ламати даної ним присяги, проте боявся, що королівський лист все таки зробив «небезпечний перелом» на гетьмана. Попри все, Б. Хмельницький прислухався до порад київського воеводи і 27 січня 1652 р. подав складений реєстр Киселеві, як комісарові Речі Посполитої. Водночас вислав також реєстр з козацьким посольством на сейм. Як наслідок, А. Кисіль підсумовуючи успіхи своєї миротворчої політики, зазначив, що незважаючи на всі суперечки, вдалося чимало: «і виписку проведено, і послы вислані на сейм, і військо (польське) за Дніпро вже випроваджене, а вся шляхта впроваджена назад до своїх маєтностей – тепер залишається всі ці здобутки пильнувати і консервувати»¹⁶. Задля цього наголошував на необхідності утримання великого війська, сконцентрувавши його на території Брацлавщини. Щодо козаків, радив «Хмельницького трактувати якнайкраще і заохотити тим наданням, якого просить, як для швидкого посварення його з татарами, так і для відновлення поля і моря» (сухопутних та морських походів козаків проти татар і турків). А. Кисіль був переконаний, що «коли плебс побачить, що ми і згоду тримаємо і силу на приборкання маємо готову, то він справи приверне до початкового стану. А що найважливіше – якщо козаки не матимуть причин до повстань, а, навпаки, залишатимуться при своїх вільностях, то вони закохаються в спокою»¹⁷.

Подальші перспективи розв'язання «української проблеми» залежали вже від сейму, початок роботи якого було заплановано на другу половину січня 1652 р. Цікавою була інструкція на сеймики, яка вийшла з королівської канцелярії в середині листопада 1651 р. У ній наголошувалося на тому, що в результаті успіхів польського війська Б. Хмельницький змушений був «з покорою відізватися» та просити миру¹⁸. Водночас нічого не згадувалося про питання затвердження на сеймі укладеного під Білою Церквою договору. Поділяємо висловлені в польській історіографії міркування, що це було зроблено з двох причин: по-перше, щоб уникнути на сеймиках широкої дискусії з питання доцільності укладеної угоди, а по-друге, король не був до кінця впевнений в дотриманні угоди українською стороною¹⁹. Шляхту інструкція закликала не довіряти надмірно Б. Хмельницькому та дбати про утримання чисельного війська²⁰.

На початку грудня було видано доповнення («суплемент») до інструкції, в якому король детальніше інформував шляхту про ситуацію в козацькій Україні та не приховував небезпеки зі східних теренів, пов'язаної з обуренням у середовищі українського суспільства, викликаним умовами укладеного договору. Такий розвиток подій ставив під сумнів їх втілення в життя²¹. Під час засідання сеймиків, які проходили в напруженій атмосфері, варшавський каштелян Станіслав Ласковський вважав мир

непевним, аргументуючи свої сумніви тим, що Б. Хмельницький продовжував підтримувати «контакти з ворогами» Речі Посполитої²². Прихильник радикальної політики щодо козацької України хелмінський воєвода Ян Кос пропонував «ударити на козаків» відразу, як тільки б надійшла інформація про їх військові приготування²³. Натомість сеймик кийського воєводства зайняв значно поміркованішу від інших позицію – шляхта вимагала пояснень з приводу того, чому визначена попереднім сеймом комісія на переговори з Б. Хмельницьким не змогла відвернути відновлення війни²⁴.

26 січня 1652 р. розпочалися засідання сейму. В королівській пропозиції, виголошеній канцлером, висловлювалися сумніви щодо можливості утримання миру на основі Білоцерківського договору, що обумовлювалося небажанням черні повертатися під владу своїх панів²⁵. Загалом, програма королівського двору на сейм полягала у тому, щоб, по-перше, переконати шляхту в необхідності ухвалення податків, потрібних для утримання сильної армії, по-друге, не допустити надмірної критики шляхтою королівської політики, зокрема й щодо козацької України²⁶. Щодо позиції шляхти, то В. Чаплінський висловив цікаву думку, сутність якої зводиться до того, що прагнення короля до зміцнення влади відповідало інтересам шляхти. Дослідник аргументує це тим, що навіть у випадку зміцнення королівських повноважень, шляхта зберегла б більшість своїх привілеїв, і навіть, як основний землевласник феодальної держави, почувала б себе більш безпечніше. Натомість єдиною верствою, яка б в результаті королівських реформ дійсно втратила свій попередній привілейований статус, він вважав магнатів²⁷.

Якою ж була насправді ситуація на сеймі, і на кого міг опертися король в реалізації свого політичного курсу? Насамперед відзначимо, що в середовищі королівського оточення панувала думка, що шляхта не наважиться на надмірну критику короля. Як засвідчує аналіз перебігу сейму такі сподівання частково виправдалися. Адже шляхта розуміла, що в складних умовах, в яких перебувала Річ Посполита, не можна вдаватися до гострої критики особи короля, який був своєрідним символом, «першим станом» феодальної держави. І якщо приватно шляхтичі висловлювали невдоволення королівською політикою, то під час засідань посольської ізби, якщо навіть і відбувалися виступи проти короля, то так, щоб інформація про це не вийшла за межі самої ізби – «найгостріші слова мовилися напівтихим голосом»²⁸.

З 31 січня до 3 лютого тривали сенаторські виступи з найважливіших державних питань. У підходах до розв'язання «української проблеми» радикальну позицію зайняв познанський біскуп Казимир Чарториський, якого підтримали канцлер Анджей Лещинський, плоцький воєвода Ян Красінський та хелмінський воєвода Ян Кос. К. Чарториський вважав останній військовий похід польського війська в Україну правомірним, оскільки, на його думку, «з тим грубим і жорстоким неприятелем необхід-

но було покінчити, оскільки хто ж тому неприємелеві вірити зможе, який постійно прагне до бунтів та повстань». Наголошував на необхідності зробити все можливе, щоб українці «собі прав і вольностей не встановляли, а отримували з милостивої руки його королівської милості». Зважаючи на небезпеку з боку козацької України, вважав за необхідне утримувати військо в попередній кількості²⁹. Більш помірковану позицію в питанні політики щодо козацької України займали сандомирський каштелян Станіслав Вітовський, гданський каштелян Станіслав Кобіжицький, гнезненський Ян Лещинський і чеховський Добіслав Ціклінський. Водночас, вони не відкидали необхідності утримання сильного війська³⁰. Таким чином, сенатори в основному вороже поставилися до договору, укладеного з Б. Хмельницьким під Білою Церквою, сумніваючись в його реалізації на практиці.

Щодо позиції послів від воеводств, представлених у посольській ізбі, відзначимо, що практично всі вони прибули на сейм з інструкціями, які в більшій чи меншій мірі були опозиційними щодо політики королівського двору. В контексті ж «української проблеми» частину з них цікавило насамперед, чому після битви під Берестечком польське військо не продовжило переслідування козаків і не поставило тим самим крапку в «козацькій проблемі», а іншу частину – чому комісари, визначені попереднім сеймом для переговорів з українською стороною, не отримали відповідної інструкції, в результаті чого не вдалося втілити в життя умови укладеного договору та запобігти продовженню війни³¹. Серед послів, які виступили прихильниками короля, варто назвати Обуховича, Боковського та Госевського³².

Проте, до розв'язання «української проблеми» на даному сеймі справа не дійшла. Це було спричинене в першу чергу постійним протистоянням між прихильниками короля та опозицією послів та сенаторів, які прагнули будь-якою ціною не допустити зміцнення позицій короля в системі організації політичної влади Речі Посполитої. Відтак розгляд важливих справ – визначення податків, оплата війська, затвердження Білоцерківського договору, постійно відкладався. Зокрема, до обговорення ратифікації Білоцерківського договору справа дійшла аж 9 березня, в день завершення сеймових засідань. Під час дискусій декілька послів почали наполягати на поверненні козаками костельних маєтностей. Проти такої вимоги до української сторони відразу ж виступили Я. Радзивіл та руський воевода С. Лянцикоронський, які зауважили, що задля дотримання Б. Хмельницьким згоди необхідно уникати питання повернення маєтків³³. Більшість учасників засідання уже готові були підтримати ратифікацію, але один з послів Владислав Сіцінський виступив проти продовження роботи сейму та залишив посольську ізбу. Його вчинок перешкодив продовженню засідань, а 11 березня сейм завершив свою роботу без ухвалення жодної конституції³⁴. Варто відзначити, що в історії функціонування політичної системи Речі Посполитої це був перший випадок, коли протест

одного представника посольської ізби зірвав роботу сейму. Як наслідок, Білоцерківський договір не був ратифікований – цю справу повинен був вирішити наступний сейм.

Становище, в яке потрапила Річ Посполита в результаті зірваного сейму, було складним. Ситуація в козацькій Україні була напруженою. Ще під час сейму, наприкінці лютого, польний гетьман М. Калиновський звертаючись з листом до шляхти, застерігав її, щоб не вірила українським послам і не сподівалася з української сторони тривалого миру, «оскільки таж з поганством підтримується приязнь»³⁵. З подібним застереженням до короля звертався і А. Кисіль, який висловлював думку, що рано чи пізно Б. Хмельницький об'єднається з татарами «на подальшу шкоду вітчизні»³⁶. Зірваний сейм, який засвідчив загострення внутрішньополітичної ситуації в Речі Посполитій, не міг не вплинути на відносини з козацькою Україною.

Потрапивши в складну політичну ситуацію, уряд і сенат, до компетенції яких перейшло вирішення важливих державних справ, вирішили відкласти ратифікацію Білоцерківського договору до наступного сейму. В той же час, було визначено нову комісію, яка була уповноважена до переговорів з представниками українського уряду задля розв'язання усіх існуючих у відносинах з козацькою Україною проблем³⁷. Проте її діяльність не принесла бажаних для польської еліти результатів.

У такій ситуації весною 1652 р. серед польських поміркованих політиків знову набув актуальності план «обернути Хмельницького на Туреччину»³⁸. Так, під час наради сенату протягом 13-14 березня було розглянуто пропозицію А. Киселя щодо організації «турецької війни»³⁹. Проте, королівський двір не схвалив даного плану⁴⁰. Ще наприкінці роботи сейму в посольській ізбі з'явилася інформація про можливу війну з боку Московської держави та її союз зі Швецією, що викликало занепокоєння послів. Такою ж була оцінка міжнародної ситуації литовського підканцлера Казимира Леона Сапіги⁴¹. Непевна позиція Москви ставила під сумнів реалізацію плану турецької війни. Відтак, під час згаданої наради сенату було вирішено відправити до царя послів, які б, окрім справи помилок у царських титулах, допущених польською стороною, повинні були здобути інформацію про справжні наміри Олексія Михайловича⁴².

Загалом, станом на весну 1652 р. польська правляча еліта «губилася серед суперечливих вістей про поведження і плани Хмельницького і старшини». Так, канцлер скаржився нунцієві в травні: «доводять мене до того, що я вже нічого не розумію, бо одно мені пише гетьман Калиновський, а друге воевода київський, і одне протилежне другому». А. Кисіль продовжував запевняти польський уряд у лояльності Б. Хмельницького, а також взявся намовляти останнього до морського походу на турків⁴³. Щодо способів збереження миру між Річчю Посполитою і козацькою Україною, воевода радив уряду вивести військо із Задніпров'я, призначивши при цьому «вищого наглядача», який би підтримував відносини з гетьманом,

зміцнював мир і відсунув табір на кордон між Брацлавщиною і Поділлям, а в Україні залишив би «підданого-посередника для відносин між військами». Польське військо пропонував відправити «вглиб королівства», а в козацькій Україні залишити спеціально сформований регулярний гарнізон чисельністю 8 або 10 тисяч. Також вважав за необхідне, щоб король написав Б. Хмельницькому «приватного листа», оскільки затримка війська породжує в українців підозри й недовіру⁴⁴. Проте, він зайняв вичікувальну позицію – сподівався, що в умовах загострення ситуації на східному кордоні, опозиційна шляхта та магнати підуть на поступки королівському двору. У такій ситуації в середині квітня Ян Казимир прийняв рішення про скликання чергового сейму, початок роботи якого було заплановано на 23 липня⁴⁵. В королівській інструкції на сеймики зверталася увага на те, що останній сейм, який повинен був вирішити найважливіші проблеми, навпаки, наразив державу на ще більшу небезпеку. Серед причин безрезультативності діяльності сейму зазначалися неповага шляхти до короля та сенату, приділення набагато більшої уваги приватним справам, а не державним, відкладання найважливіших справ на останні дні роботи сейму⁴⁶. Також в інструкції та в листах до різних сенаторів король наголошував на необхідності ратифікації Білоцерківського договору⁴⁷. Шляхта, яка збиралася на засідання сеймиків, уже знала про поразку польського війська під Батогом, відтак, ситуація, представлена в королівських універсалах, листах та інструкціях виглядала дуже серйозною. Виходячи з інструкцій шляхетським представникам на сейм, шляхта висловлювала побоювання за подальшу долю Речі Посполитої⁴⁸. У такій ситуації вона була більш зацікавлена в обговоренні підготовки необхідної оборони, ніж ратифікації Білоцерківського договору. Під час засідань окремих сеймиків мова йшла навіть про необхідність скликання посполитого рушення, «якщо б борони Боже інакше не могло бути»⁴⁹.

Отже, як і у випадку Зборівського договору, Білоцерківська угода викликала неоднозначне сприйняття її умов в середовищі політичної еліти Речі Посполитої. Сам факт її укладення означав невдачу прихильників силового варіанту розв'язання «української проблеми», що змусило окремих представників радикальної частини польської еліти засумніватися в доцільності використання силової політики щодо козацької України в подальшому та схилитися до концепції політичних опонентів. З іншої сторони, пропозиції представників поміркованого угруповання щодо переорієнтації шляхом поступок козацької України від війни з Річчю Посполитою на спільну боротьбу проти Криму і Туреччини не знайшли підтримки королівського двору, зайнятого боротьбою зі шляхетською опозицією. Зважаючи на те, що весняні сеймові засідання виявилися безрезультативними, подальше розв'язання «української проблеми» в такій ситуації залежало уже від наступного сейму та позицій його учасників.

Примітки

1. Wasilewski T. Ostatni waza na polskim tronie / T. Wasilewski. – Katowice, 1984. – S. 100; Domagala M. Biala Cerkiew 23-25 IX 1651 | M. Domagala. – Zabrze, 2007. – S. 82.
2. Wójcik Z. Jan Kazimierz Waza / Z. Wójcik. – Wrocław, 1997. – S. 80.
3. Kaczmarczyk J. Bohdan Chmielnicki / J. Kaczmarczyk. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1988. – S. 173.
4. Kersten A. Stefan Czarniecki 1599-1665 / A. Kersten. – Warszawa, 1963. – S. 172.
5. Oświęcim S. Diariusz 1643-1651 / Wyd. Wiktor Czermak. – Kraków, 1907. – S. 374-376.
6. Грушевський М. Історія України-Руси / М. Грушевський. – К., 1996. – Т. 9. – Ч. 1. – С. 375-376.
7. Там само. – С. 385.
8. Там само. – С. 383.
9. Там само. – С. 381-385; Sysyn F.E. Between Poland and the Ukraine: The dilemma of Adam Kysil, 1600-1653. – Harvard, 1985. – S. 194-195.
10. Грушевський М. Названа праця. – Т. 9. – Ч. 1. – С. 385.
11. Там само. – С. 385.
12. Там само. – С. 386.
13. Там само. – С. 394.
14. Документы об освободительной войне украинского народа 1648 – 1654 гг. (дали ДОБ). – К., 1965. – С. 631-632.
15. Michalowski J. Ksiega pamietnicza / J. Michalowski. – Krakow, 1864. – S. 253-254.
16. Грушевський М. Названа праця. – С. 396-397; Памятники, изданные Киевской комисией для раз бора древних актов. – К., 1898. – Изд. 1. – Т. 3. – С. 1-7.
17. Там само. – С. 397.
18. Czapliński W. Dwa sejmy w roku 1652 / W. Czapliński. – Wrocław, 1955. – S. 46.
19. Ibidem. – S. 48-49.
20. Ibidem. – S. 49.
21. Ibidem. – S. 50.
22. Sajkowski A. Krzysztof Opaliński wojewoda poznański / A. Sajkowski. – Poznań, 1960. – S. 207.
23. Dąbrowski J.S. Po ugodzie bialocerkiewskiej. Kwestia kozacka na pierwszym sejmie 1652 roku / J.S. Dąbrowski // Poprzez Stulecia. Księga pamiątkowa, ofiarowana prof. Antoniemu Podrazie w 80-tą rocznicę jego urodzin / Pod red. D. Czerskiej. – Krakow, 2000. – S. 77.
24. Mironowicz S. Prawosławie i unia za panowania Jana Kazimierza / S. Mironowicz. – Białystok, 1996. – S. 115.
25. Biblioteka Muzeum im. ks. Czartoryskich w Krakowi. – Rkps. 146. – S. 37.
26. Czapliński W. Op. cit. – S. 80.
27. Ibidem. – S. 79.
28. Ibidem. – S. 80.
29. Ibidem. – S. 75.
30. Dąbrowski J.S. Op. cit. – S. 79.
31. Czapliński W. Op. cit. – S. 88-89.
32. Ibidem. – S. 100.

33. Ibidem. – S. 121; Mironowicz S. Op. cit. – S. 115-117.
34. Czapliński W. Op. cit. – S. 122-128.
35. Ibidem. – S. 131.
36. Michalowski J. Op. cit. – S. 653-654.
37. Rudawski W.J. Historia Polska od smierci Wladyslawa IV az do pokoju Oliwskiego / W.J. Rudawski. – Petersburg; Mohylow, 1855. – Т. 1. – 183.
38. Грушевський М. Названа праця. – С. 425.
39. Памятники, изданные Киевской комисией для раз бора древних актов... – Т. 3. – С. 1-6.
40. Rudawski W.J. Op. cit. – S. 182.
41. Dąbrowski J.S. Op. cit. – S. 82.
42. Воссоединение Украины с Россией: Документы и материалы в трех томах (далі ВУсР). – М., 1953. – Т. 3. – С. 189-195.
43. Грушевський М. Названа праця. – С. 430-431.
44. ДОВ. – С. 640-644.
45. Biblioteka Muzeum im. ks. Czartoryskich w Krakowi. – Rkps. 146. – S. 171.
46. Czaplinski W. Op. cit. – S. 136.
47. Biblioteka Muzeum im. ks. Czartoryskich w Krakowi. – Rkps. 146. – S. 177-179.
48. Памятники, изданные Киевской комисией для раз бора древних актов... – Изд. 1. – Т. 3. – С. 167-168; Czaplinski W. Op. cit. – S. 137-143; Kersten A. Op. cit. – S. 177.
49. Czaplinski W. Op. cit. – S. 140.

Резюме

В статтє вьясняется отношение польской политической элиты к заключенному в сентябре 1651 года Белоцерковскому договору и воплощения его положений в жизнь.

Ключевые слова: Речь Посполитая, казацкая Украина, элита, сейм, Белоцерковский договор, «украинская проблема».

Одержано 18 березня 2013 р.

УДК 94(437)“1918”

Р.М. Постоловський

НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНІ ОСНОВИ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ 28 ЖОВТНЯ 1918 р.

У статті розглядаються питання становлення чеських національно-демократичних сил на завершальному етапі Першої світової війни та розробки ними концепцій побудови Чехословацької держави.

Ключові слова: Чехословацька Республіка, Габсбурзька імперія, Національний комітет, Томаш Масарик, Карел Крамар.

28 жовтня 1918 р. ввійшло в історію чеських і словацьких земель як день утворення самостійної держави, названої Чехословацькою Респуб-